

SZELESTEI N. LÁSZLÓ

ARGENIS-FORDÍTÁS IDŐMÉRTÉKES MAGYAR VERSBETÉTEKKEL (1761)

1621-ben jelent meg először John Barclay (1582–1621) öt könyvből álló, latinul írt heroikus regénye, az *Argenis*. A sok kiadást megért mű egy-egy példánya magyarországi nemesi családok könyvleltáraiban már a 17. században is előfordult,¹ magyar fordítása azonban csak 1792-ben jelent meg, igaz, akkor két változatban is, Fejér Antal és Boér Sándor tolmácsolásában.² A mű, amint azt a fordítók előszavai tartalmazzák, a gyönyörködtetés mellett illendően nevelt a jó erkölcsre, és a magyar nyelvűség terjedésének ügyét is szolgálta.

Az *Argenis* arányosan felépített, udvari környezetbe helyezett szerelmi történet. Öt könyvét váltakozó terjedelmű és formájú 37 versbetét díszíti. Magyar irodalomtörténeti kézikönyvünk nemcsak a két nyomtatott, magyar nyelvű kiadását tartja számon, hanem kéziratban maradt fordításokról is megemlékezik. Hriágyel Márton 1754-ben az első éneket, 1756–57-ben az egész művet négysoros, rimes alexandrinokba költötte át.³ 1773-ban keletkezett egy teljes fordítás, melynek fordítóját nem ismerjük, az évszám a címlap kronosztyichonából való.⁴ 1791-ben Haller Antal tolmácsolta magyarul a művet.⁵ Hriágyel fordítása kivételével verset sem a kéziratok, sem a magyar nyelven megjelent nyomtatványok nem tartalmaznak.

¹ *A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig*, szerk. KLANICZAY Tibor, Bp., Akadémiai Kiadó, 1964, 549 (TARNAI Andor); MAY István, *A magyar heroikus regény története*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1985, 13 (Irodalomtörténeti Füzetek, 112).

² BARKLÁJUS János *Argenisse*, I–II, ford. FEJÉR Antal, Egerben, 1792; BARKLÁJ *Árgenise*, ford. BOÉR Sándor, [rövidítve,] Kolozsvárott és Szebenben, 1792. A fordításokat felhasználta MAY, *i. m.*

³ Kéziratai a *História Poliarkusról és Argenisről* címet viselik. 1. OSZK, Quart. Hung. 2174 (1754, autográf). A füzet külső levélpárja borítóul szolgál, a rajta olvasható feljegyzés (Ternio primus) alapján esonkának tekinthető. Csak az első könyvet tartalmazza. – 2. OSZK, Quart. Hung. 134 (1756, az I. és V. ének autográf, a többi másolat). – 3. Eger, Főegyházmegyei Könyvtár, Ms. 0015(3) (1757, autográf). – Ismertetésük: BEKES István, *Az „Argenis” első magyar fordítása*, EPhK, 1922, 58–60; VASÁRY Dalma, *Barclay Argenisének első magyar verses fordítása*, ItK, 1930, 98–99; KOZMA Andor, *Fénelon Télémaque-jának egy XVIII. századi feldolgozása*, Pécs, 1931, 37–38.

⁴ TIMÁR Kálmán, *Egy lappangó Argenis-kézirat*, It, 1929, 246–247. A kézitról Jedlicska Pál 1882-ben tett említést, Mikovényi Mór egykori szomolnoki plébános könyvei közt látta azt. Teljes fordítás (öt könyv), négy kötetben. – A kézirat leadása után a nagyszombati Szent Adalbert Társaság levéltárában akadunk rá a 3. és 4. kötetre, „Jedlicska Pál praelatus kanonok” pecséttel ellátva (Fasc. 415. č. 6. és Fasc. 416. č. 11).

⁵ LUKINICH Imre, *Barclay „Argenis”-ének magyar fordításaihoz*, EPhK, 1912, 764–765.

Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában két további, a szakirodalomban nem említett, teljes fordítás található. Mindkettő negyedré, két kötetben. Az egyikben (*Poliarkus Meleander, és Argenisről való História*⁶) hiányoznak a versfordítások, az öt könyv mindegyike fejezetekre tagolt, argumentumokkal (summákkal) ellátott.⁷ Szövege egyébként szó szerint követi a latin változatot. Sem a fordító neve, sem a fordítás éve nem derül ki a kéziratból, amelyet az íráskép alapján a 18. század második felében másolhattak le.

A másikban (*Barclaius János Argenisse az magyarázó beszéddel, 1761. G. G. M. P. R. Ö. A. – V. K. K. A. – M. F.*⁸) néhány kivétellel⁹ megtalálható a versek fordítása, vers formátumban. Az ötödik könyv után olvashatjuk a regény szintén latinból fordított kulcsát is: „Rövid beszéd Barclaus János Argenissára azokból némellyeknek, mellyek ott mondatnak, könyebb értelmire, és az egész munkának kulcsa.” Ugyancsak a fordításnak másolatát őrzi az aradi Megyei Könyvtár (Biblioteca Județeană A. D. Xenopol) az Orczy–Vásárhelyi-könyvtárból származó kéziratmásolatok között, öt kötetben.¹⁰ Az OSZK példányából hiányzó versfordítások abban megvannak.

A szakirodalomban eddig nem említett kéziratos fordítások közel egy időben készültek. A magyarra fordító személyét egyik esetben sem tudjuk megnevezni, pedig a verseket is tartalmazó kézirat 13 betűből álló rövidítése a névalak kezdőbetűit is tartalmazza.¹¹ A két-fajta fordítás alapos, együttes szemügyrevétele a magyar fordításirodalom szempontjából tanulságokkal járhatna. Most csak a versek magyarítását vizsgáljuk meg. Tesszük mindezt azért, mert az 1761-ben készült változat versei időmértékesek. Itt a viszonylag korai évszámon kívül az keltette fel érdeklődésünket, hogy többféle versformáról van szó. Sőt a fordító olvasóhoz intézett előljáró beszédében a kötött beszéd különbözőségéről szól: „az leköttött beszédben pedig nem a köz magyar szokás szerint Rithmusokkal, de ugyan azon verseknek, amint az deákban találtnak, nemeikkel élnék.”¹²

⁶ OSZK, Quart. Hung. 1049/I-II. A 4. sz. jegyzetben említett kézirattal azonos fordításról, de nem azonos másolatról van szó.

⁷ A nagyon sok latin kiadás egy része szintén fejezetekre tagolt, argumentumokkal és metszetekkel ellátott, a versbetéteket mindkét változat tartalmazza.

⁸ OSZK, Quart. Hung. 133/I-II.

⁹ Sorrendben: 13–17. és 22.

¹⁰ Az aradi Megyei Könyvtárban ma együtt őrzik a kiegyezés utáni Arad jelentős könyvtárait. Ezek közül az alábbiak nevezetesebbek: a Kölcsey Egyesület Könyvtára (benne Atzél Péter könyvtárával, melynek 18. századi gazdag francia nyelvű anyagáról Eckhardt Sándor írt a 20. század elején), a Közművelődési Palota Könyvtára (benne az Orczyak egykori gyöngyösi könyvtára, egyesítve a Vásárhelyi-család könyvtárával) és a Minorita Rend Aradi Könyvtára. Az *Argenis*-fordítást tartalmazó öt kötet jelzete: 130.475–130.478, 136.617.

¹¹ Az 1761-ben készített fordítás kézíratainak címlapján látható rövidítés végén valószínűleg M[agyarra] F[ordította] a feloldás, az előtte álló betűjelekben, ha a név elöl áll, akkor esetleg Gerő György, ha a végén, akkor esetleg Kereskényi Ádám tünik lehetséges feloldásnak.

¹² Az előljáró beszéd teljes szövege:

Elöl járó beszéd az Kegyes olvasóhoz

Nints szándékom soha elegendő képpen nem ditsértetett Firfiúnak Barclaus Jánosnak ez jelen való munkáját (mellyet eő Deák nyelven Romában írt) hoszas ditséretekkel magasztalnom, elég tsak summásan jelen-

Az alábbiakban betűhűen idézünk példákat¹³ a versfordításokból, a lap alján megadva a latin változatot.¹⁴

A címlap-verzón Hugo Grotiusnak a szerzőről írt disztichonja áll magyar fordításban:

Barclaus János eredete, születése

Nemzettel Caledon: születvén Francia: tennen
Nyelveden az ki tanít, szollani Róma téged.¹⁵

Az első vers a műben az alábbi hexameter:

Illy szép Rósa ajakin állott: illy homloka szemmel [?]
Fénlett, illy formán ragyogott szeme fénye világgal.

tenem, ezen könyvet annak lenni, mellyből sok tudósoknak, és nagy elméknek értelme szerént a mostani világ igazgatik.

Nints is úgy vélem, olly sorsú ember (mivel nem tsak az Fejedelmeknek, de országoknak is oktatására igen böltsen irattott) ki magának állapottyához ebbül illendő tanúságot ne vehessen; tapasztallya ezt minden valaki figyelmessen, és jó értelemben, a' mint szükséges, olvassa. Melly értelmet, hogy helyessen önön magának meg szerezzen az kegyes olvasó, kívántatik egy általlyában, hogy tsak Frantzia Ország historiját, és történt dolgait jól nem tudgya, minck előtte e' Könyvnek derék olvasására jöjön, annak az Könyvnek végére helyheztetett kulcsát csöndes elmével által értse, külömben tévelegni fog Barclaus czélljárul egészéggel.

Nem tsak temérdek tudománya pedig, de igen gyönyörűséges módgya is ezen Könyvnek indított, hogy azoknak kedvekért, kik a' Déák beszédben anyira nem tudósak, bátor sok egyéb foglalatosságaim között a' mennyire tülem lehetett ezt születésemnek nyelvére fordittanám, remélvén azt: hogy ha mindeneknél tetzetös nem léssen munkám, azoknál mind azáltal, kik az mostani világban vagy böltsölködni, vagy gyönyörűséges újságokkal elméjeket könnyebíteni terhessebb gondgyaikban akarják, gyűlölséget nem érdemel. Elértem szerentséssen tárgyat Barclausal, ha egyebekben szemlélt kötelességnek, vagy gonoszszágnak képe, chez illendő gyűlölséget, amához pedig igen tartozó, és nem hivalkodó szeretetet gerjesztend a kegyes olvasóban.

Mivel pedig e jeles könyvet Barclaus nem tsak szabad (a' mint a' Déákok szóllanak) de le kötött beszéddel, az az külömb féle verseknek nemeivel is ékesítette; a' mennyire tsekélységem, és hazámnak nyelve engedték, követtem ötet, úgy mind a kettőben alkalmaztattván írásomat mindenütt, hogy a' mennyire lehetett, nem tsak értelmit de szavait is Könyvünk szerzőinek ki tenném: az le kötött beszédben pedig nem a' köz magyar szokás szerént Rithmusokkal, de ugyan azon verseknek, a' mint az Deákban talaltatnak nemeikkel élnék. Abban mind azon által botsánatot várok, ha Y melly nem Déák, hanem Görög bötü, a' kikkél némelykor hoszu, némelykor rövid kimondással találtatik, és melette lévő mással, és magán nem zengő bötüvel (az mint nyelvünkön soha sinsen azok nélkül) most rövid, most hoszabb kimondással az verseknek helyessebb kívánságára, a' többiekben meg tartván az mennyire lehetett a' Déák verseknek törvényit Görög szokás szerént alkalmaztatom. Vedd e' munkát hasznodra kegyes olvasó! oly elmével, az mellyel elsőben iratott, és most nyelvedre fordittatott, ély egészségessen.

¹³ Az előljáró beszéd fentebbi idézésében a szokásos módot követtük, az ő, ö, ü következtlen ékezése miatt mindenütt röviden írtuk e két magánhangzót. A versek idézésénél a magánhangzók hosszúságának jelölésében is a kéziratokat követjük.

¹⁴ Forrásunk: Jo. BARCLAIH *Argenis*. Nunc primum illustrata. Lugduni Batavorum et Roterodami, 1664.

¹⁵ Az illusztrált kiadásokban Barclay képmásának felirata is a róla szóló életrajzokban idézett két sor:

Gente Caledonius Gallus natalibus hic est
Romam Romano qui docet ore loqui.

Földi ékességnek ne állítsd ezt, mert maga Phoebus
 Sem más Planéták szob szénnel nintsenek ennél.
 Oebalius Isten nem fénellet szebben, a' mellyet
 Sok konyörgéssel hijj hajós gálája romolván
 Lemnusi fegyverben te se vagy Márs köllemetesebb
 Az mikor Paphusban néked tömjéneket adnak
 Tiszteletedre: szegény Férjnek félelmeket hozván.¹⁶
 (OSZK-példány, Quart. Hung. 134, 5.)

A hetedik vers strófái: 2 phalaikoszi és 2 kis aszklépiadészi sor glükóni zárással. Az első és utolsó (hetedik) versszak végén 4–4 glükóni sorral. A második versszak:

Édessége te vagy viaskodóknak
 Poklot, és zokogást, erőt esettel
 Viszöl fegyvereket; jobbadon áll a' nyíl
 Félő Gorgonissal; ádd balod ellened
 Lévknek, életet maga.¹⁷
 (Uo., 141.)

A 16. vers phalaikoszi sorokból áll, strófákba szerveződés nélkül:

O sors, csillag a Pythius titokja!
 Jövendőt madarak tik által értök!
 Vén Aszszony ime most el hervadóssan
 Szöllit benneteket a tisztelettel...¹⁸
 (Arad, Megyei Könyvtár, 130.476, 178.)

¹⁶ Sic roseis stat forma genis, sic frontis honore
 Fulget apex, tales accendunt lumina flammae.
 Humanum ne crede decus; non pulchior altos
 Phoebus agit currus. Non unquam sydere tanto
 Oebalii micuere Dii, quos nauta solutis
 Puppibus, et jam-jam vincentibus invocat undis.
 Nec tu Lemniacis Mavors formosior armis
 Fraena quatís, Paphiisque soles mitescere blandus
 Cultibus, ah misero tantum metuende marito!
 (Idézet kiadás, 5.)

¹⁷ Tu belli decus, axibus severis
 Lethum, vim, gemitum, arma, fata ducis.
 Stat dextra jaculum, Gorgonis asperae
 Monstris terribilis laeva, dat hostibus
 Facto vivere marmore.
 (Idézet kiadás, 103.)

¹⁸ O sors, sydera, Pythii recessus,
 Et fati bene praesciae volucres,

A 25. vers döcögő disztichonjai:

Hanvat lác s-szörnyű nagy bánatnak jelít utas:
Kétszer hal az meg kit ön szive halálnak itél.
Halgasd el vagy a mik terhelik a lelket az vagy:
Mik könnyebbséget nyuitani szoktak el had.
Nem szabad ez Temetésre áldást vagy átkot adni:
mint érdemlette az mond, ugy hele legyen.
Ezt a Selenissa oly ketség sértettee jobban:
vagy boszut állot jobban a sértet hitért.¹⁹

(OSZK-példány, Quart. Hung. 134, 521.)

A 29. vers strófái 2 phalaikoszi, 2 kis aszklépiadészi, 1 szapphói 11-es és 1 adóniszi sorból állnak:

Mert kit Menyeiek karába mind mi
Décséretre fogunk, s, imádni tenni?
Kit? s egész egeket: Nem valakit magát.
Egytül nem lehetett meg szabadítani
Franciát hogy így vigadozvá már most
Aldja Kirallyát...²⁰

(Ua., 536.)

Vos saevis anus en verenda rugis,

Vos illo vocat efferata cultu...

(Idézett kiadás, 208.)

19

Busta vides, saevique, hospes, monimenta doloris.

Bis moritur, quae se est iudice digna mori.

Non effare tamen seu verba gravantia Manes,

Seu placida faciunt quae leve pondus humo.

Huic tumulo pacemque nefas, stimulosque precari.

Dic tantum; Ut merita es, sit, precor, Umbra tibi.

Nempe Selenissa est. Dubium furiosa magisne

Laeserit, an laesam sit magis ulta fidem.

(Idézett kiadás, 390–391.)

20

Nam quem de Superis colemus omnes?

Cui plus floribus intumescet ara?

Hic honos Superis sit magis omnibus,

Non uno potuit Gallia numine

Exui vinclis meritoque felix

Plaudere Regi.

(Idézett kiadás, 457.)

A 35. vers hexameterei:

Nints aranyos ház itt, se pediglen drága sok éték:
Vagy elefánt csontból készített ágyakon álmot
Nem láthacz, vagy karmusinon bársont se Tyrusbúl.
Gyöngyi fehérség sints, Paloták sem zengenek itten,
Enekkal: nints szolga sereg, vagy az mi gyakorta
Szokta az Nemzeteket véres harczokra kivinni.
De erdők, s kő sziklák, el hagyott sok szennyet az márvány,
S kő darabok, hitvány eledel: alomnak is éppen
Kitsinded órája vagyon. Fődőztetik az test
Durva darócokkal, és vagyon bötse dolognak.
Éltet halál hosszan fáraszttya, átkot se találsz itt.
Az gond sem sokkal kegyetlen, mostohaságát
Az idegen szájban nem röjti, se mérgit irinység.
Meg nyugovás, csendes békesség, nyukszik egy házban.
Es mindenkor igaz szívbül jön itt ki vigasság:
El se felejtí saját nyáját, de az elme magával,
S Istennel gyönyörűn él s-tud menybe be menni.²¹

(Uo., 711–712.)

Fordítónk tudatosan és többnyire sikeresen (sajnos itt-ott iskolás módon) birkózott a latin versekben használt versnemekkel, vagyis az időmértékkel, a verssorok különböző fajtáival. Mivel néha nem sikerült pontosan a szótagmérő-verslábazó forma, az olvasóhoz címzett ajánlásban mentegetőzik. Ugyanott elmondja, hogy a mássalhangzó és az azt követő y rövid vagy hosszabb kimondását „a verseknek helyesebb kívánságától” tette

²¹ Non isthic aurata domus, luxuque fluentes
Sunt epulae, spondave sopor pretiosus eburna,
Aut in carbaseo Tyrius velamine murex.
Non gemma vibrante nitor, non persona cantu
Limina, non prono famulantum examina collo,
Atque avidas quidquid trahit in certamine gentes;
Sed nemora et nudae, ripae, neglectaque squalent.
Confraga: Sunt epulae viles, jussaeque quietis
Hora brevis: Duro velantur corpora texto:
Et labor in pretio, et vitam mors longa fatigat.
At neque crudeles Dirae, vigilique flagello
Saevit cura ferox, falso non abditus ore
Ipse sua insanus furit in praecordia livor,
Alma quies, parvisque habitat Concordia tectis,
Et semper niveo veri de pectore risus.
Ipsa suae meminit stirpis, seseque deisque
Mens fruitur foelix, et novit in astra reverti.

(Idézett kiadás, 581–582.)

függővé. Egyébként „amennyire lehetett” a deák verseknek törvényeit alkalmazta. Például a két szó közti magánhangzó-találkozást általában kiküszöbölte, a szókezdő h-t magánhangzóval kezdődőnek számította.

A kezünkben lévő kéziratok másolatok. Az is lehetséges, hogy a másolók nem mindig vették figyelembe az ajánlás által említett eltéréseket, s javításukkal „elrontották” a versmértéket. Például az 1. vers első sorának hexametera hibátlan volna, ha az ajakin helyett ajakinn (vagy ajakán) alak állna. További gondot okoz, hogy nem ismerjük a fordító nyelvjárását, a leírt szöveg mindenütt pontos kiejtését, nincs ekkor még egységes helyesírási gyakorlat. A fordítás nyelvi, nyelvjárási sajátosságainak megállapításához a két kézirat (OSZK és Arad) teljes szövegének összevetése is hozzájárulhat. A fordító személyének megállapítása szintén segíthetne a további kutatásban.

Molnár János jezsuita szerzetes 1760-ban így fordult kortársaihoz: „meg-nem úntá-é már testetek lelketek az a' sok lejtős verset? azt az Evánder idejében termett Kádentziát? 's hát soha se léssen-é szabad abban a' nyelvben, mellyhez minden illik, másféle verset elő-állítani?”²² Fordítónk 1761-ben a jezsuiták által kedvelt *Argenis*ben, melyet latin nyelven többször kiadtak Magyarországon is, tudatosan törekedett az időmértékes verselésre. Sőt nincs is egyedül. Birsi Ferenc 1764-ben a nagyszombati Szent Adalbert konviktusba látogató Barkóczy Ferenc primás tiszteletére 26 soros magyar nyelvű hexamertert írt,²³ melyet a konviktus egyik növendéke szavalt el, nyilván más jezsuiták jelenlétében.²⁴ A jezsuiták által latinul és magyarul is megjelentetett *Keresztény Herkules* 1768.

²² MOLNÁR János, *A régi jeles épületekről*, Nagyszombat, 1760, XXIV.

²³ GÁLOS Rczső, *Birsi Ferenc*, Győri Szemle, 1935, 71–72.

²⁴ A verset külön lapra írva elhelyezték a Szent Adalbert konviktus történetét megőrkítő kötetben (Esztergom, Káptalani Magánlevéltár, 340. cím, Cat. O. 22. p.). Egykorú kéziratok másolata olvasható az OSZK Quart. Lat. 208/l. jelzetű kötetében (f. 144). 18. századi nyomtatott kiadása: RÁJNIS József, *A magyar Helikonra vezérlő kalauz*, Pozsony, 1781, A₃₋₄. A kéziratok másolat nincs tekintettel a magánhangzók rövidségére és hosszúságára, a nyomtatásban azonban ez mindenütt jelölve van. Alább a vers szövegét az esztergomi kéziratból közöljük, de a magánhangzók hosszúságának jelölését Rájnis kiadásából vesszük át.

Köszöntő Versek, midőn Leg főbb Méltóságú és Tiszteletű Szalai Groff Barkóczy Ferencz Úr ... a Szent Alberti Nemes Konviktust Nagy Szombatban 1764dik Esztendőben Kegyelmes látogatásával meg vidámította. Mondá és mély tisztelettel bé-mutatá Kölesei Kende József ugyan azon konviktusnak egyik nevendéke Nagy Szombatban

Ujjonnan ragyogó fényvel tündöklök előttünk
E' mai nap, mássát itt ennek az emberi szem fény
Eddig nem látá. Bú, bánat enyészik előtte,
Mint a' gyöngy-harmat, mikor a' Nap fényit ereszti,
'S a' folyosós kertekre derül, életre vidámit
Mindeneket, 's a' rózsza feselő bimbói fakadnak.
Égi szerencse került hozzánk! Rejtsétek el itten
Csillagok a' nagy fényt: im fénylik helyettetek, a' kit
Régi kevénságunk ide várt, mind édes Atyánkat!
Fénylik válogatott sok szép erkölcsivel együtt.
Mit szöllék? távul lévén is ne de kegyelmét,
Hertzegi bölcs gondját, javait, mint annyi világos

évi magyar fordításában²⁵ Gerő György jezsuita szerzetes szintén tudatosan próbálgatta a hexameterekkel és pentameterekkel való fordítást.²⁶ Gerő így fordult a kegyes olvasóhoz könyve előtti intésében: „A’ szóllást is a’ Deákhoz, mely kiváltképpen tetszetes, a’ mint közeleb’, úgy nyelvünk tulajdonán ejteni igyekeztem, remélvén, hogy a’ nagy dolgokat, mellyeket mély *Stylusra* vett a’ Deák Író, azonnal nyelvünkön is le írhatnám; leg-aláb’ közel találhatnám.”

A szakirodalom szerint korábbi, antik mérték szerinti magyar verselésre utal Molnár János a „mellyhez minden illik” szavakkal.²⁷ Baróti Szabó Dávid és Rájnis József (szintén a rend tagjai) minden bizonnyal ismerték e próbálkozásokat. Ugyancsak ismerték az általuk is támadott Kalmár György 1770-ben megjelent hexameterekben írt mündenség-költeményét.²⁸ A Barótitól származó, majd Kazinczy által is elterjesztett történet, mely szerint Baróti 1773-ban Rauch Ignác unszolására írta első mérték szerinti magyar versét, megfelelhét a valóságnak. A sokaknak, például Négyesy Lászlónak²⁹ is gondot okozó 1773-as évszámmal kapcsolatban a források ténylegesen csak mérték szerinti versírásról szólnak, s nem zárják ki azt, hogy Baróti ismerte a rendjén belüli kezdeményezéseket. További adatok gyűjtésével talán egymással közelebbi összefüggésbe hozhatjuk az 1760-as években időmértékes verselést próbálgató szerzeteseket és a szintén szerzetesekhez sorolható klasszikus triádst (Baróti Szabó Dávid, Rájnis József, Révai Miklós). Talán az *Argenis* versbetéteinek fordítóját is e sorba helyezhetjük majd el.

Fénnyel tündöklő sугárit szüntelen osztván
 'S terjeszti mi reánk? Kegyes Hertzeg! itt az nagy hatalmas
 Isten, mely szépen képezd! kit az emberek ámbár
 Nem látnak, még is mindenkor titkos erővel
 El rejtett vóltát, vóltával szép adományát
 Közli velek. Szintén úgy jártunk eddig. Azonban
 Mint a' nyári nap is kedvesb', mikor égi tulajdon
 Képét látja szemünk, 's az alatt több jókra vezérel:
 Épen olly formán távul lévén is Atyánknak
 Érzettünk, de napunk fényét a' felleget el állá.
 El verted mi hozzánk jövén a' felleget. El jött
 Minden öröm Te veled, mint vártuk, kedves Atyánkkal.
 Jöjjön számos idők folytáig el annyiszor, hogy, mint
 Országunk Napját, Téged szemlélni lehessen.

²⁵ *Keresztény Herkulesnek Bullioni Godefrednek hadi munkái*, írta Deákból GERŐ György, Kassán, 1768.

²⁶ Vö. PETHŐ Jenő, *Gerő György S. J. Keresztény Herkulese*, Jezsuita történeti évkönyv, 1940, 36–43.

²⁷ Vö. OROSZ László, *A magyar verstani eszmélkedés kezdetei*, Bp., 1980, 13.

²⁸ KALMÁR György, *Summa*, Bp., 1993 (Pátria Könyvek). – Az 1770-ben megjelent mű: Georgius KALMÁR, *Prodromus idiomatis Scythico-Mogorico-Chuno (seu Hunno) Avarici, sive Adparatus criticus ad linguam Hungaricam. Adcedit Lex Poetica de Versu et Ligata Oratione Hungarica: item Poema Hungaricum de Statu Hominis integro et corrupto; caeteris; tum de Excellentia Linguae Hungaricae, atque utili Liberorum educationis; et aliis, versibus 4634, iisque heroicis, institutum. Deinde, Mantissae loco, ex Itinerario XX. annorum Argumenta quaedam versibus 990, itidem heroicis, proponuntur*, Posonii, 1770. A teljes mű terjedelme 432 lap (a versek a 203–426. lapon). A kötet verseket tartalmazó része téves (*Summa*) címmel jelent meg hasonmásban.

²⁹ NEGYESY László, *A mértékes magyar verselés története*. Bp., 1892, 61–63.